

Fecr Yayınları: 528

TEFSİRDE İSRÂİLİYAT VE
KİTAB-I MUKADDES'E YAKLAŞIMLAR
-Tâhir b. Âşûr Örneği-

Dr. Mustafa YILDIZ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Editör
Doç. Dr. Mesut KAYA

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0 312 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Mayıs 2022

ISBN: 978-625-8005-71-4

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

TEFSİRDE İSRÂİLİYAT VE
KİTAB-I MUKADDES'E
YAKLAŞIMLAR

-Tâhir b. Âşûr Örneği-

Dr. Mustafa YILDIZ

Ankara 2022

Dr. Mustafa YILDIZ

1982 Mardin-Midyat doğumlu olan yazar, ilk ve orta öğrenimini doğduğu şehirde tamamladı. 2006 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl bu üniversitede başladığı yüksek lisans eğitimini 2009 yılında “*Kur’an-ı Kerim’de Yağmur*” konulu tezle tamamladı. 2007 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde başladığı imam-hatiplik görevini 2013 yılında vaizlik göreviyle sürdürdü. 2013 yılında başladığı Trabzon Dini Yüksek İhtisas Merkezindeki ihtisas eğitimini 2016 yılında tamamladı. 2017 yılında Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Bilim Dalına araştırma görevlisi olarak atandı. 2021 yılında “*Tâbir b. Âşûr’un et-Tabrîr ve’t-Tenvîr İsimli Tefsirinde İsrâiliyata Yaklaşımlar ve Kitab-ı Mukaddes Nakilleri*” konulu doktora tezini savunarak doktor unvanı aldı. Halen Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesindeki görevini sürdürmektedir. Tefsir alanında yayınlanmış bildiri ve makaleleri bulunmaktadır.

TAKDİM

Tefsirde İsrâiliyat, Ehl-i kitap'tan ve onların mukaddes metinlerinden bili nakletmek İslam'ın ilk dönemlerinden beri tartışmalara konu olmuştur. Leh ve aleyhteki görüşler, farklı yön ve boyutlarıyla çağdaş döneme kadar gelen bu konu, ileriki dönemlerde de varlığını hararetle sürdüreceği gibi görünüyor. Bizler, *Çağdaş Tefsirlerde İsrâiliyat Eleştirisi* isimli çalışmamızda çağdaş dönemde İsrâiliyat eleştirisinin dinî, felsefî ve ideolojik temellerini örnek tefsirler üzerinden tahlil ederek konunun son yüzyılda gelmiş olduğu noktaya dikkat çekmeye çalışmıştık. Orada İsrâiliyat ve Kitab-ı Mukaddes'ten nakilde bulunmanın tefsire sağlayacağı katkılar veya tefsirde yol açacağı problemlerin daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulması gerektiğini, yine mevzunun tefsir disiplininde yöntem ve tutarlılık yönüyle daha açık bir hüviyete bürünmesinin elzem olduğunu vurgulamıştık. Başka bir ifadeyle konunun çeşitli yönlerden incelenmeye değer olduğu, alanın henüz bakir olduğu ve araştırmacıları beklediği şeklinde bir çağrımız olmuştu. Elinizdeki bu eser, oradaki çağrımızın makes bulması neticesinde vücut bulmuştur. Yazar, tefsirdeki bu tartışma ve problemleri çağdaş müfessir Tâhir b. Âşûr'un *et-Tahrîr ve't-Tenvîr* isimli tefsiri özelinde irdelemiştir. *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, klasik tefsir yöntemine bağlı kalan ama aynı zamanda modern dönem tartışmalarını da barındıran önemli bir eserdir. Tefsir, Kur'an kıssaları yorumlarıyla, İsrâilî rivayetler ve Kitab-ı Mukaddes nakillerine olan yaklaşımıyla da ilgiyi üzerine çekmektedir. Tefsirde, oryantalistlerin özellikle Kur'an kıssaları etrafında yoğunlaştırdıkları iddialarına cevap niteliğinde olacak izahlar yapılmış, İsrâiliyat ile Kitab-ı Mukaddes farklı kategoriler olarak değerlendirilmiş, Kitab-ı Mukaddes cevaz tartışmalarına girilmeksizin tefsirin aslî bir kaynağı olarak kullanılmış, genellemeci bir tutumdan uzak durularak söz konusu iki kaynaktan sahipsiz olduğu düşünülen bilgiler özgüven içerisinde alınırken sahipsiz olmayanlar tenkit edilmiştir. Dr. Mustafa Yıldız'ın bu kitabı, tefsirde İsrâiliyat ve Kitab-ı Mukaddes'ten nakilde bulunmakla ilgili birtakım soru ve problemlere eğilmesi, bunlara Tâhir b. Âşûr'un perspektifinden çözüm araması açısından önem arz etmektedir.

Konu seçiminden ikmaline kadar araştırmanın tüm safhalarında istişare içinde bulunduğumuz bu kitap, sadece tefsir disiplinine ilgi duyan araştırmacı kitesine hitap etmemekte; aynı zamanda tartışma konularının ilgi çekici örnekler eşliğinde geniş bir perspektifte işlenmiş olmasıyla İslamî ilimlerle az çok irtibatı olan tüm okuyuculara hitap etmektedir. Tefsir, İsrâiliyat ve Kitab-ı Mukaddes ilişkisini geniş bir bakış açısıyla ele alan bu eser, alandaki sınırlı sayıdaki çalışmaya zenginlik katarak akademik camiaya değerli katkılar sunacaktır. Keyifle okunacağı kanaatinde olduğum kitabın ilahiyat alanı için hayırlı olmasını diler, Dr. Mustafa Yıldız'ı bu kıymetli çalışmasından dolayı tebrik ederim.

Doç. Dr. Mesut KAYA
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi
Üsküdar-2022

ÖN SÖZ

İsrâiliyat, İslam'ın on dört asrı aşkın tarihi boyunca tefsir başta olmak üzere birçok ilme etki etmiş, Müslümanların bilgi kaynakları arasındaki yerini almıştır. Ne var ki erken dönemlerde sorunsuzca kullanılan bu bilgi kaynağı, yaklaşık hicri 8. yüzyıldan itibaren yabancı din ve kültürlerden İslam'a sızmış, akıl ve bilimden uzak zararlı rivayetler olarak telakki edilmeye başlanmış, gittikçe artan bir oranda tenkide uğramış, uzak durulması gereken malzeme olarak görülmüştür. Çağdaş döneme gelindiğinde, İsrâiliyatın beslediği efsane ve hurafelerle karışık bir din anlayışının Müslümanları geri bıraktığı düşüncesi yine Kur'an'ın Tevrat ve İncil'den derlenmiş bir kitap olduğu şeklindeki birtakım asılsız iddia ve gerekçeler, İsrâiliyatı tefsirin en problematik konularından biri haline getirmiştir. Bu süreçte -tamamen terk edilmiş olmasa da- İsrâiliyata karşı ciddi anlamda mesafeli durulmuştur. Ancak tefsirlerde sınırlı konularda müracaat edilen Kitab-ı Mukaddes bilgileri, İsrâiliyata göre daha güvenilir görülerek sıklıkla kullanılmıştır. Fakat bu durum, var olan problemleri halletmediği gibi Kitab-ı Mukaddes bilgilerinin İsrâiliyattan farkının ne olduğu, hangisinin daha güvenli olduğu, tahrifin mahiyeti, tahrife rağmen Kitab-ı Mukaddes'in bir tefsir kaynağı olarak kullanılmasının imkân ve sınırına dair birtakım soru ve problemleri beraberinde getirmiştir.

Bu konular, çalışmamızda çağdaş bir âlim olan Tâhir b. Âşûr'un (1879-1973) *et-Tahrîr ve't-Tenvîr* isimli tefsiri merkeze alınarak incelenmiştir. Birçok yönden dikkatleri üzerine çeken bu tefsirin önemli bir özelliği, İsrâilî rivayetlere mesafeli durmasına karşın Kitab-ı Mukaddes bilgilerine asli bir tefsir kaynağı olarak sıklıkla müracaat etmesidir. Müellif, yer yer eleştiriye açık yönler barındırmakla birlikte, yukarıda sözü edilen problemleri öz güven sıkıntısı yaşamadan, kendi içinde tutarlı tavırlarla aşma gayreti göstererek Kitab-ı Mukaddes bilgilerini tefsirde bir imkâna dönüştürmüş, bu sayede çağdaş tefsire bir genişlik kazandırmıştır. Çalışmada özellikle çağdaş dönemde bir sorun olarak temayüz etmiş olan bu konuya dair Tâhir b. Âşûr'un algısı ve pratik uygulamaları üzerine inceleme-

ler yapılmış, böylece müellifin yaklaşımı üzerinden sorunun çözümüne ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Çalışma, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın konusu, önemi, amacı, yöntemi ve kaynakları, ayrıca Tâhir b. Âşûr'un yaşadığı dönemin siyasi ve kültürel atmosferi, hayatı, ilmî kişiliği ve tefsiri hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde İsrâiliyat ve Kitab-ı Mukaddes nakillerinin büyük çoğunluğunu barındırması bakımından, Kur'an kıssalarıyla ilgili tartışmalara dair İbn Âşûr'un yaklaşımı üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda müellifin, ikisini birbirinden ayrı ele alması yönüyle İsrâiliyat ve Kitab-ı Mukaddes algısı ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca onun tahrif ve Kitab-ı Mukaddes'ten naklin meşruiyeti gibi, çalışmamızla doğrudan alakalı olan tartışmalara dair tutumu üzerinde durulmuştur. Bunun yanında söz konusu problematiğe dair genel yaklaşımlar özetlenmiş, İbn Âşûr'un bu tartışmalardaki konumu tespit edilmiştir. İkinci bölümde *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*'de yer alan İsrâili rivayetlere yönelik olumlu yaklaşımlar ve tenkitler incelenerek bu hususlarda hangi kıstasların göz önünde bulundurulduğu örnekler üzerinden ortaya konmuştur. Üçüncü bölüm ise *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*'de yer alan Kitab-ı Mukaddes nakillerine ayrılmıştır. Burada tahrif, beşâirü'n-nübüvve ve tarihle ilgili mevzular, Kitab-ı Mukaddes naklinin klasik konuları olmaları hasebiyle müstakil olarak ele alınmıştır. Yine İbn Âşûr'un tefsire ve tenkide tabi tuttuğu Kitab-ı Mukaddes nakilleri incelenerek bu hususta gözettiği ilkeler örnekler üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır.

Elinizdeki kitap, "*Tâhir b. Âşûr'un et-Tahrîr ve't-Tenvîr İsimli Tefsirinde İsrâiliyata Yaklaşımlar ve Kitab-ı Mukaddes Nakilleri*" ismiyle tamamlanan doktora tezimize dayanmaktadır. Bu tür çalışmaların ortak gayret ve kolektif düşüncelerle ortaya konulduğu bilinmektedir. Bu uzun soluklu sürece bir şekilde destek sunanları anmak yerinde olacaktır.

Gönderdiği kitaplarla beşeriyeti inşa eden Allah Teâlâ'ya hamdüsenâlar, Hâtemü'l-Enbiya Hz. Muhammed Mustafâ'ya salâtu selamlar olsun. Tefsirini çalışmakla bir nevi talebesi olduğum ve bu vesileyle kendimi bahtiyar addettiğim allame Muhammed Tâhir b. Âşûr'u rahmetle yâd ederim. Öncelikle gerek alanla ilgili

çok sayıda ufuk açıcı çalışmasından, gerekse ilgi, öneri, teşvik ve yönlendirmelerinden istifade ettiğim muhterem hocam Prof. Dr. Mesut Kaya'ya minnettar olduğumu belirtmeliyim. Konunun şekillenmesi noktasında görüşlerinden istifade ettiğim Prof. Dr. Ömer Kara ve Dr. Ahmet Gül'e teşekkür ederim. Eserin son okumalarını yapan Doç. Dr. Abdurrahim Kaplan'a, Dr. Abdulvasıf Eraslan'a ve Dr. Hamdullah Arvas'a, minnettarım. Süreç içerisinde çalışmanın bazı bölümlerini okuma zahmetinde bulunana dostlarım Dr. Aykut Kaya'ya, Dr. İsmail Kurt'a, Dr. Orhan Güvel'e, Dr. Fatih Karataş'a, Arş. Gör. Abdullah Revaha Akay'a, Arş. Gör. Zeynel Abidin Soy-sal'a, Resul Aksu'ya; yeğenlerim Meryem Salman ve Zeynep Salman'a müteşekkirim. İlk evresinden nihayetine kadar çalışmaya az çok katkı sunan herkese şükranlarımı sunarım. Ayrıca *işin ehli* tarafından yapılacak yerinde tenkitlere şimdiden teşekkür ederim.

Manevi desteklerini her zaman yanımda hissettiğim rahmetli babamı ve muhterem annemi minnetle anmak isterim. Son olarak çalışmanın yoğun temposuna tahammül gösteren eşime teşekkür; çocuklarım Muaz, Firdevs ve Zehra'ya da zaman ve ilgi borçlu olduğumu belirtmeliyim.

Mustafa YILDIZ
Şırnak-2022

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	5
ÖN SÖZ	7
KISALTMALAR	15

GİRİŞ	17
A. ARAŞTIRMANIN KONUSU, ÖNEMİ, YÖNTEMİ ve KAYNAKLARI	17
1. Araştırmanın Konusu ve Önemi	17
2. Araştırmanın Yöntemi ve Kaynakları	21
B. TÂHİR B. ÂŞÛR'UN, YAŞADIĞI DÖNEM, HAYATI, İLMİ KİŞİLİĞİ ve TEFİRCİLİĞİ	24
1. Tâhir b. Âşûr'un Yaşadığı Dönemin Siyasi ve Kültürel Atmosferi	26
1.1. İslam Dünyası	27
1.2. Mağrib Bölgesi	30
1.3. Tunus	33
2. Tâhir b. Âşûr'un Hayatı ve İlmî Kişiliği	37
3. Tâhir b. Âşûr'un “ <i>Et-Tahrîr ve't-Tenvîr</i> ” İsimli Tefsiri	52

BİRİNCİ BÖLÜM

<i>et-TAHRİR ve't-TENVİR</i> 'DE KUR'AN KISSALARI, KLASİK İSRÂİLİYAT ve KİTAB-I MUKADDES NAKİLLERİ -KAVRAMSAL ÇERÇEVE, PROBLEM ve TARTIŞMALAR-	59
1.1. TÂHİR B. ÂŞÛR'UN <i>et-TAHRİR ve't-TENVİR</i> 'İNDE KUR'AN KISSALARIYLA İLGİLİ TARTIŞMALARA YAKLAŞIMLAR	59
1.1.1. Kur'an Kıssalarının Tanımı, Kapsamı, Özellikleri ve Ele Alınışı	60
1.1.2. Kur'an Kıssalarının Kaynağı	71
1.1.3. Kur'an Kıssalarında Tarihi Gerçeklik	84
1.1.4. Kur'an Kıssalarında Tarihi Bilgi Hatası İddiaları	99
1.1.4.1. “Üzeyir Allah'ın oğludur” İfadesi	101
1.1.4.2. Hz. Meryem'e “Harun'un kız kardeşi” Hitabı	104
1.1.4.3. Hz. İbrahim'in Babası Âzer	107
1.1.4.4. Hâmân'ın Tarihi Kimliği	112
1.2. İSRÂİLÎ RİVAYETLER İLE KİTAB-I MUKADDES NAKİLLERİ ARASINDA TÂHİR B. ÂŞÛR	115
1.2.1. Tefsirde Modern Bir Olgu: İsrâilî Rivayetlere Alternatif Olarak Kitab-ı Mukaddes Nakilleri ve Tâhir b. Âşûr	115
1.2.1.1. Tâhir b. Âşûr'u Kitab-ı Mukaddes Nakline Yönelten Muhtemel Etkenler	124
1.2.2. Tâhir b. Âşûr'da Klasik İsrâilîyat Algısı	129

1.2.2.1. İsrâiliyat Kavramı ve Alternatifleri -----	130
1.2.2.1.1. İsrâiliyat Kelimesi ve İsrâiliyat Muhtevasına İşaret Eden İfadeler -----	135
1.2.2.1.1.1. Kasas ve Kussâs Kavramlarının İsrâiliyatla İlişkisi-----	144
1.2.2.1.2. İsrâiliyat Kelimesine Mesafeli Durması -----	150
1.2.2.2. İsrâilî Rivayetlerle Kitab-ı Mukaddes Bilgilerini Farklı Kategorilerde Değerlendirmesi ve Kitab-ı Mukaddes'e Yönelmesi -----	154
1.2.3. Tâhir b. Âşûr'un Kitab-ı Mukaddes Algısı-----	167
1.2.3.1. Ahd-i Kadîm -----	170
1.2.3.1.1. Tevrat/Torah-----	173
1.2.3.1.2. Zebûr -----	185
1.2.3.2. Ahd-i Cedîd -----	187
1.2.3.2.1. İncil -----	189
1.3. TÂHİR B. ÂŞÛR'UN TAHRİF ve KİTAB-I MUKADDES NAKLİNİN CEVAZI TARTIŞMALARINA YAKLAŞIMI-----	197
1.3.1. Tahrif Olgusu ve Tâhir b. Âşûr'un Tahrife Yaklaşımı-----	197
1.3.1.1. Tâhir b. Âşûr'a Göre Tahrifin Nedenleri -----	205
1.3.1.1.1. Tevrat'ın Tarihi Serüveni -----	206
1.3.1.1.2. İstinsah ve Çeviri Kaynaklı Tahrifler -----	208
1.3.1.1.3. Dil Kaynaklı Yanlış Anlamalar-----	210
1.3.1.1.4. İstismar Amaçlı Teviller-----	212
1.3.1.2. Tâhir b. Âşûr'un Lafzî ve/veya Manevî Tahrif Tartışmalarına Yaklaşımı -----	214
1.3.1.3. Tahrife Rağmen Kitab-ı Mukaddes'in Tefsir Kaynağı Olması Paradoksunda İbn Âşûr'un Tutumu -----	218
1.3.2. Kitab-ı Mukaddes Naklinin Cevaz Tartışmaları ve Tâhir b. Âşûr --	222

İKİNCİ BÖLÜM

TÂHİR B. ÂŞÛR'UN <i>et-TAHRİR ve't-TENVİR</i> İSİMLİ TEFSİRİNDE KLASİK İSRÂİLİYATA YAKLAŞIMLAR -----	237
2.1. <i>et-TAHRİR ve't-TENVİR</i> DE KLASİK İSRÂİLİYATA YÖNELİK OLUMLU YAKLAŞIMLAR-----	241
2.1.1. İsrâilî Rivayetlere Olumlu Yaklaşımında Gözetilen İlkeler-----	241
2.1.1.1. İsrâiliyatın Kur'an Muhtevasına Uygun Olması-----	242
2.1.1.2. İsrâiliyatın Sahih Rivayetlere Dayanması-----	246
2.1.1.3. İsrâiliyatın Kitab-ı Mukaddes Muhtevasıyla Uyumu -----	251
2.1.1.4. İsrâiliyatın Arapların Kültürel Hafızasında Yer Edinmesi -----	255
2.1.2. İsrâilî Rivayetlerin Sıklıkla Kullanılma Amacı-----	258
2.1.2.1. Mübhemâtü'l-Kur'an İzahında İsrâiliyat-----	258
2.1.2.2. Dilsel Tahlillerin Takviyesinde İsrâiliyat-----	263
2.2. <i>et-TAHRİR ve't-TENVİR</i> DE TENKİDE YÖNELİK İSRÂİLÎ RİVAYETLER -----	267

2.2.1. Kur'an'a Dayalı Tenkit-----	268
2.2.2. Sahih Hadis Rivayetlerine Dayalı Tenkit -----	272
2.2.3. İsmet-i Enbiya İtikadına Dayalı Tenkit-----	276
2.2.4. Kaynak Zayıflığı ve Fayda Azlığına Dayalı Tenkit-----	281
2.2.5. Akli Gerekçelere Dayalı Tenkit -----	284
2.2.6. Dilsel Karinelere Dayalı Tenkit -----	289
2.2.7. Tarihsel Bilgiye Dayalı Tenkit -----	293
2.2.8. Kitab-ı Mukaddes'e Aykırılığa Dayalı Tenkit -----	297

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÂHİR B. ÂŞÜR'UN <i>et-TAHRİR ve'r-TENVİR</i> İSİMLİ TEFSİRİNDE KİTAB-I MUKADDES NAKİLLERİ -----	303
3.1. <i>et-TAHRİR ve'r-TENVİR</i> DE KİTAB-I MUKADDES'E MÜRACAAT EDİLEN ÜÇ KLASİK KONU: TAHRİF, BEŞÂİRÜ'N-NÜBÜVVE VE TARİHÎ BİLGİLER -----	306
3.1.1. Tahrifle İlgili Kitab-ı Mukaddes Nakilleri -----	308
3.1.1.1. Manevî Tahrif-----	309
3.1.1.1.1. Tevil Bazında Tahrif-----	310
3.1.1.1.2. Fonetik Bazda Tahrif-----	312
3.1.1.1.3. Ahkâm Bazında Tahrif-----	313
3.1.1.2. Lafzî Tahrif -----	317
3.1.1.2.1. Metnin Eksiltmesinden Kaynaklı Lafzî Tahrif-----	318
3.1.1.2.2. Metindeki İlavelerden Kaynaklı Lafzî Tahrif -----	320
3.1.1.2.3. Metnin Değiştirilmesinden Kaynaklanan Lafzî Tahrif-----	321
3.1.2. Beşâirü'n-Nübüvve ile İlgili Kitab-ı Mukaddes Nakilleri -----	323
3.1.2.1. Ahd-i Kadîm'den Beşâirü'n-nübüvve'ye Dair Nakiller -----	328
3.1.2.1.1. Kardeşlerin Arasından Benim (Musa) Gibi Bir Peygamber -329	
3.1.2.1.2. Fârân ve Hz. Peygamber'in Ümmeti -----	331
3.1.2.1.3. Ebced Hesabıyla Beşâirü'n-nübüvve'yi İspatlama Çabası----	333
3.1.2.1.4. Rab'bin Kulu/Hizmetkâr -----	335
3.1.2.2. Ahd-i Cedîd'ten Beşâirü'n-nübüvve'ye Dair Nakiller -----	337
3.1.2.2.1. Faraklit -----	337
3.1.2.2.2. Göksel Egemenliğin Müjdesi -----	340
3.1.3. Tarihle İlgili Kitab-ı Mukaddes Nakilleri -----	341
3.1.3.1. Şahısların Tarihi Kimliklerini Tespitte Kitab-ı Mukaddes Nakilleri -----	347
3.1.3.2. Zaman ve Mekân Tespitleriyle İlgili Kitab-ı Mukaddes Nakilleri	351
3.1.3.3. Kronolojik Tespitlerle İlgili Kitab-ı Mukaddes Nakilleri -----	353
3.1.3.4. Kitab-ı Mukaddes'in Tarihi Bilgilerine Dayanan Yorumlar ----	357
3.2. <i>et-TAHRİR ve'r-TENVİR</i> DE TEFSİRE YÖNELİK KİTAB-I MUKADDES NAKİLLERİ-----	359
3.2.1. Kur'an-Kitab-ı Mukaddes Karşılaştırmaları ve İ'câzü'l-Kur'an-----	359

3.2.1.1. Mutabakatı Ortaya Koyan Karşılaştırmalar-----	363
3.2.1.2. Farklılıkları Ortaya Koyan Karşılaştırmalar-----	371
3.2.2.2.1. Kur'an'da Olup Kitab-ı Mukaddes'te Olmayan Kıssalar ---	371
3.2.2.2.2. Kur'an'la Kitab-ı Mukaddes Kıssaları Arasındaki Farklılıklar ve Uzlaştırılma Çabaları-----	373
3.2.2. Lügavi Konular Bağlamında Kitab-ı Mukaddes Nakilleri-----	379
3.2.2.1. Kelimeye Verilen Anlamların Kitab-ı Mukaddes'le Desteklenmesi-----	380
3.2.2.2. Lafzî Tahliller Bağlamında Kitab-ı Mukaddes Nakilleri-----	383
3.2.3. Şer'î Hükümler Bağlamında Kitab-ı Mukaddes Nakilleri-----	387
3.2.4. Mübhemâtü'l-Kur'an Bağlamında Kitab-ı Mukaddes Nakilleri ---	394
3.2.5. Tarihi ve Sosyo-Kültürel Arka Plan Tespitinde Kitab-ı Mukaddes Nakilleri-----	398
3.2.6. Kur'an Kıssalarını Detaylandırmada Kitab-ı Mukaddes Nakilleri --	402
3.2.7. Yorum Tercihlerinin Kitab-ı Mukaddes Nakilleriyle Desteklenmesi	410
3.2.8. Tefsirlerdeki Bazı Bilgilerin Kitab-ı Mukaddes'e Arz Edilmesi-----	414
3.3. <i>et-TAHRİR ve't-TENVİR</i> 'DE TENKİDE YÖNELİK KİTAB-I MUKAD- DES NAKİLLERİ-----	423
3.3.1. Kitab-ı Mukaddes'in Kur'an ve Hadis Merkezli Tenkidi-----	423
3.3.2. Kitab-ı Mukaddes'teki İtikâdî Konuların Tenkidi-----	428
3.3.2.1. Kitab-ı Mukaddes'teki Allah Tasavvurunun Tenkidi-----	431
3.3.2.2. Kitab-ı Mukaddes'teki Peygamber Tasavvurunun Tenkidi-----	433
3.3.2.3. Kitab-ı Mukaddes'teki Melek Tasavvurunun Tenkidi-----	442
3.3.3. Kitab-ı Mukaddes'in Tarihi Gerçekliklerle Tenkidi-----	445
3.3.4. Kitab-ı Mukaddes'in Tutarsızlık ve Muğlaklıkla Tenkidi-----	447
SONUÇ -----	453
KAYNAKÇA -----	457
DİZİN -----	489